Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн загвар

Д.Чимэддагва, Р.Ринчинбазар, В.Данаасүрэн

2016-08-16

Агуулга

1. Эдийн засгийн шилжилт ба тогтвортой хөгжил
2. Салбар хоорондын тэнцлийн судалгаа
3. Санал, дүгнэлт

1. Эдийн засгийн шилжилт ба тогтвортой хөгжил

Зүүн Европын (ОУВС, ДБ): Бүтцийн өөрчлөлт, Макро эдийн засгийн тогтворжуулалт

1990 – 2004 онууд

Зүүн Европ болон Азийн загварын (Микро эдийн засгийн өөрчлөлтөд суурилах) **хослол:**

2004 оноос хойш

Эдгээрээс гадна **Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалд** суурилах

2016 - 2030

1.1 Эдийн засгийн шилжилт

- Монгол улс өнгөрсөн 26 жилийн хугацаанд үнэ чөлөөлөх, , гадаад худалдааг либералчлах, чөлөөт хөвөгч валютийн ханшинд шилжих, хувьчлал хийх, банкны тогтолцоог хөгжүүлэх зэрэг зах зээлийн эдийн засгийн суурь институци болон механизмыг бүрдүүлэх чиглэлээр томоохон шинэтгэлүүдийг хийсэн.
- Түүнчлэн ядуурлыг бууруулах, нийгмийн хамгааллын тогтолцоог шинэчлэх ажлын хүрээнд чамалхааргүй амжилтанд хүрсэн. (1996-2000)
- Монгол улсын шилжилт нь ОУВС, ДБ-ны хүлээн зөвшөөрсөн шинэчлэлтийг бүтцийн өөрчилөлтэй хослуулах үзэл баримтлал ба макро эдийн засгийн тогтворжилтын бодлого дээр суурилсан.

ДНБ-ний өсөлт, бүтцийн өөрчлөлт (1991-2015)

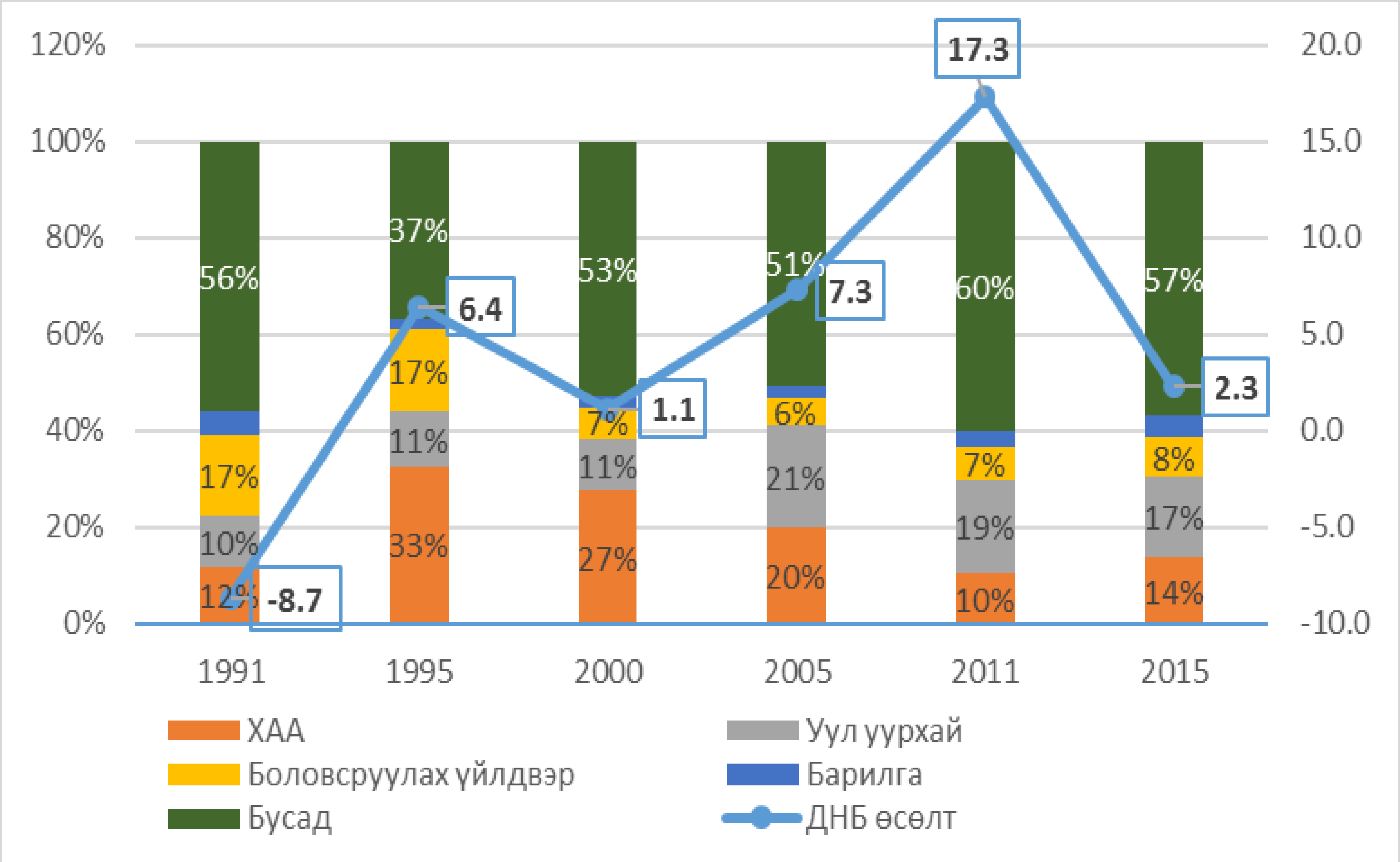

1.2 Хөгжлийн бодлого

- 2004 оноос уул уурхайн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл огцом нэмэгдсэн, дэлхийн зах зээл дээрхи түүхий эдийн үнийн өсөлттэй уялдан эдийн засгийн өсөлт 10.2 хувь, 2011 онд 17.2 хувь болж өссөн. Дэлхийн зах зээлийн үнийн бууралтаас хамааран эдийн засгийн өсөлт 2009 онд -1.3 хувь, 2015 онд 2.1 хүрэхгүй хувь өсөхөөр байна.

- 2007 оноос дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих ялангуяа ЖДҮ дэмжих бодлогын чиглэлүүд гарсан. ЖДҮ хууль, сан, бонд,

- Монгол Улсад 1991–2014 оны хооронд үндэсний, салбарын болон салбар хоорондын түвшинд урт, дунд, богино хугацаанд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн нийт 470 гаруй бодлогын баримт бичиг батлагдсанаас 290 орчим нь хугацааны хувьд хүчинтэй байна. Эдгээр бодлогын баримт бичгүүд нь үзэл баримтлал, төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөр, стратеги, үндсэн чиглэл, мастер төлөвлөгөө зэрэг нэршилтэй байна.

- Монгол улсын эдийн засаг уул уурхайн салбараас нэн хамааралтай ялангуяа дэлхийн зах зээл дэх түүхий үнийн хэлбэлзэлд өртөх эрсдэл өндөр хэвээр байгааг харуулж байна.

- Бодлогын баримт бичгүүдийн хэрэгжих хугацаа тодорхойгүй, бодлогын зорилго, зорилт давхацсан, хоорондын уялдаа сул байгаагаас хэрэгжилт нь хүсэн хүлээсэн үр дүнд хүрэхгүй байна.

1.3 Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал

- НҮБ-ийн Ерөнхий Ассамблейн 2015 оны 09 сард баталсан “Эх дэлхийгээ шинэчилье: 2030 он хүртэлх Тогтвортой Хөгжлийн Хөтөлбөр”-т “... ***Эдийн засгийн тогтвортой, хүртээмжтэй, баталгаатай өсөлт нь хөгжил цэцэглэлтийн үндэс юм***” хэмээн тунхаглаж, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийн ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрсөн.

- Тогтвортой хөгжлийн 17 зорилгын Зорилт 8 “**Хүртээмжтэй, тогтвортой эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, нийт хүн амыг бүрэн, үр бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлэлт, зохистой ажлын байраар хангах**” хэмээн заасан. Энэ хүрээнд 8.1-т “...буурай хөгжилтэй орнуудад жил тутмын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийг 7-гоос доошгүй хувьтай байлгах” хэмээн дэвшүүлсэн.

- 2016 оны 02 дугаар сард Монгол улсын УИХ-аас “Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030” батлаж, уул уурхайн бус салбаруудыг хөгжүүлэх, нэмүү өртөг шингэсэн импортыг орлох эцсийн бүтээгдэхүүнүүд үйлдвэрлэх, эдийн засгийн өсөлтийг тогтворжуулах шаардлагатайг илэрхийлсэн. ДНБ-ийн өсөлтийг дунджаар 6.6 хувь байлгах зорилго дэвшүүлэн тавьсан.

2. Салбар хоорондын тэнцлийн шинжилгээ

- 1930 онд професер Василие Леонтев Салбар хоорондын тэнцлийн загварыг боловсруулан хөгжүүлж 1973 онд Эдийн засгийн шинжлэх ухааны чиглэлээр Нобелийн шагнал хүртсэн.
- Монгол улс салбар хоорондын тэнцлийг 1963,1966,1970,1977,1983,1987 онуудад зохиож байсан.
- СХТ-н дүн шинжилгээ нь улс орны эдийн засгийн тэнцвэрт харьцаа, эдийн засгийн салбарын бүтэц, тэдгээрийн харилцан нөлөөлөл, тэргүүлэх салбаруудын гүйцэтгэж буй үүрэг; хөрөнгийн хуримтлал, экспорт, импортын бүтэц зэрэг эдийн засгийн Онол арга зүй хөгжлийн үндсэн асуудалд макро түвшинд үнэлгээ өгөхөд чиглэдэг.

		Завсарын хэрэглээ								Нийт завсарын хэрэглээ	I	C	G	E	X
	Салбар	1	2	3	…	…	…	n-1	n						
	1	x_11	x_12	x_13	…	…	…	x	x	W_1	I_1	C_1	G_1	E_1	X_1j
	2	x_21	x_22	x_23	…	…	…	x	x	W_2	I_1	C_1	G_1	E_1	X_2j
Үйлдвэрлэлийн салбар	3	x_31	x_32	x_33	I квадрант		…	x	x	W_3	I_1	C_1	G_1	E_1	X_3j
	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	II квадрант		…	…
	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
	n-1	$x_(n$	$x_(n$	$x_(n$	…	…	…	$x_(n$	$x_(n$	$W_($	I_1	C_1	G_1	E_1	$X_(n$
	n	$x_(n$	$x_(n$	$x_(n$	…	…	…	$x_(n$	$x_(n$	W_n	I_1	C_1	G_1	E_1	$X_(n$
Нэмэгдэл өртөг		V_1	V_2	V_3	III квадрант			$V_(n$	V_n						
Нийт гаргалт		$X_(i$	$X_(i$	$X_(i$				$X_(i,$	$X_(i,$						

1. Шууд бус зардлын коэффициент

$a_ij=x_ij/X_j$

2. Урвуу матриц

$[(I-A)]^{\wedge}(-1)$

$[X=(I-A)]^{\wedge}(-1)\,F$

$[X=(I-A)]^{\wedge}(-1)\,P$

$[X=(I-A)]^{\wedge}(-1)\,G$

$[X=(I-A)]^{\wedge}(-1)\,C$

$[X=(I-A)]^{\wedge}(-1)\,E$

1. Шууд зардлын коэффициент

$a_ij=d+m$

2. Урвуу матриц

$[(I-A-M)]^{\wedge}(-1)$

$[X=(I-A-M)]^{\wedge}(-1)\,Fd$

$[X=(I-A-M)]^{\wedge}(-1)\,FDd+Fdimp$

Импортын коэффициент

$m=M/X$

3. Буцах болон урагшлах холбоо

$\propto=(\sum 24_i^{\wedge}n \square b_ij)/(1/n \sum 8_i \square \sum 8_j \square$

$\beta=(\sum 24_j^{\wedge}n \square b_ij)/(1/n \sum 8_i \square \sum 8_j \square$

САЛБАР ХООРОНДЫН ТЭНЦЭЛ (6x6), 2014, сая төг

A	B	ХАА	Уул уурхай, олборлох	Боловсруулах	Цахилгаан, усан хангамж	Барилга	Үйлчилгээ	ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ	Эцсийн хэрэглээ: Өрхийн болон ӨҮАББ-ын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Төрийн удирдлагын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Эргэлтийн хөрөнгийн өөрчлөлт, үнэт зүйлсийн хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Экспорт	ЭЦСИЙН ХЭРЭГЛЭЭ	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ
	Салбар					18		33	34	35	36	37	38	39	40
1	ХАА	282 092.9	8 929.4	1 109 703.4	1 372.2	13 300.8	47 089.0	1 462 487.8	828 335.8	27 541.3	682 081.9	775 051.4	402 723.8	2 715 734.1	4 178 221.9
2	Уул уурхай, олборлох	18 555.4	122 959.3	234 179.5	45 071.3	54 543.9	61 917.9	537 227.4	64 929.7	42 633.8	242 418.1	109 257.0	8 274 820.0	8 734 058.6	9 271 286.0
3	Боловсруулах	52 439.8	251 160.2	464 322.2	17 428.9	448 779.4	341 283.2	1 575 413.7	2 527 511.6	177.9	59 775.0	243 749.2	929 101.5	3 760 315.3	5 335 729.0
4	Цахилгаан, усан хангамж	23 067.9	280 561.1	57 682.9	300 003.9	45 675.4	208 456.6	915 447.8	113 830.3	44 909.1	2 637.2	- 7 312.2	19 458.7	173 523.0	1 088 970.9
5	Барилга	14 077.6	553 871.4	26 822.0	8 309.6	467 350.1	207 167.9	1 277 598.5	84 139.1	350.5	3 043 630.2	7 173.3	59 132.5	3 194 425.6	4 472 024.2
6	Үйлчилгээ	578 843.0	1 873 151.8	637 479.2	93 542.8	852 575.4	3 321 901.7	7 357 493.8	5 005 081.2	2 771 679.3	531 683.2	37 515.1	1 247 962.5	9 593 921.3	16 951 415.1
7	Дотоодын үйлдвэрлэлийн завсрын хэрэглээ	**969 076.6**	**3 090 633.1**	**2 530 189.2**	**465 728.6**	**1 882 225.1**	**4 187 816.3**	**13 125 669.0**	**8 623 827.6**	**2 887 291.8**	**4 562 225.7**	**1 165 433.8**	**10 933 199.0**	**28 171 977.9**	41 297 646.9
8	Импорт	227 682.3	2 190 515.7	701 502.9	225 546.8	1 392 131.0	2 280 577.9	7 017 956.7	2 983 765.4	5 611.9	1 510 635.5	260 998.5	398 015.3	5 159 026.6	12 176 983.3
9	НИЙТ ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ, үндсэн үнээр	**1 196 759.0**	**5 281 148.8**	**3 231 692.2**	**691 275.4**	**3 274 356.1**	**6 468 394.2**	**20 143 625.8**	**11 607 593.0**	**2 892 903.7**	**6 072 861.2**	**1 426 432.3**	**11 331 214.3**	**33 331 004.5**	53 474 630.3
10	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	16 102.4	329 106.0	153 103.0	- 2 372.8	208 707.3	296 852.9	1 001 499.0	712 832.9	394.2	278 243.6	41 690.0	40 667.1	1 073 827.8	2 075 326.7
11	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	1 212 861.4	5 610 254.8	3 384 795.2	688 902.7	3 483 063.5	6 765 247.2	21 145 124.7	12 320 425.9	2 893 297.9	6 351 104.8	1 468 122.3	11 371 881.3	34 404 832.3	55 549 957.0
12	Экспортын СИФ/ФОБ тохируулга	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
13	Харьяатын гадаадад хийсэн шууд худалдан авалт	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	508 732.9	0.0	0.0	0.0	0.0	508 732.9	508 732.9
14	Харьяат бусын дотоодод хийсэн шууд худалдан авалт	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	- 241 532.0	0.0	0.0	0.0	241 532.0	0.0	0.0
15	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	**1 212 861.4**	**5 610 254.8**	**3 384 795.2**	**688 902.7**	**3 483 063.5**	**6 765 247.2**	**21 145 124.7**	**12 587 626.9**	**2 893 297.9**	**6 351 104.8**	**1 468 122.3**	**11 613 413.3**	**34 913 565.2**	**56 058 689.9**
16	Ажиллагчдын цалин, түүнтэй адилтгах орлого	236 641.5	765 779.9	336 546.4	237 500.6	331 376.3	3 944 641.4	5 852 486.1							
17	Үйлдвэрлэлийн бусад татвар, цэвэр	- 20 276.6	87 875.4	6 452.6	1 630.5	2 990.1	35 566.8	114 238.8							
18	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээ	19 965.9	455 569.6	167 081.5	140 584.6	59 717.7	864 630.4	1 707 549.8							
19	Үйл ажиллагааны ашиг / холимог орлого, цэвэр	2 729 029.7	2 351 806.3	1 440 853.3	20 352.4	594 876.6	5 341 329.2	12 478 247.5							
20	**НЭМЭГДЭЛ ӨРТӨГ, үндсэн үнээр**	**2 965 360.5**	**3 661 031.2**	**1 950 933.7**	**400 068.2**	**988 960.7**	**10 186 167.9**	**20 152 522.2**							
21	**НИЙТ ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ, үндсэн үнээр**	**4 178 221.9**	**9 271 286.0**	**5 335 729.0**	**1 088 970.9**	**4 472 024.2**	**16 951 415.1**	**41 297 646.9**							

20 152 522.2

20 152 522.2

САЛБАР ХООРОНДЫН ТЭНЦЭЛ (6x6), 2014, сая төг

	Салбар	ХАА	Уул уурхай, олборлох	Боловсруулах	Цахилгаан, усан хангамж	Барилга	Үйлчилгээ	ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ	Эцсийн хэрэглээ: Өрхийн болон ӨҮАББ-ын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Төрийн удирдлагын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Эргэлтийн хөрөнгийн өөрчлөлт, үнэт зүйлсийн хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Экспорт	ЭЦСИЙН ХЭРЭГЛЭЭ	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ
A	B					18		33	34	35	36	37	38	39	40
1	ХАА	6.8%	0.1%	20.8%	0.1%	0.3%	0.3%	3.5%	6.6%	1.0%	10.7%	52.8%	3.5%	7.8%	7.5%
2	Уул уурхай, олборлох	0.4%	1.3%	4.4%	4.1%	1.2%	0.4%	1.3%	0.5%	1.5%	3.8%	7.4%	71.3%	25.0%	16.5%
3	Боловсруулах	1.3%	2.7%	8.7%	1.6%	10.0%	2.0%	3.8%	20.1%	0.0%	0.9%	16.6%	8.0%	10.8%	9.5%
4	Цахилгаан, усан хангамж	0.6%	3.0%	1.1%	27.5%	1.0%	1.2%	2.2%	0.9%	1.6%	0.0%	-0.5%	0.2%	0.5%	1.9%
5	Барилга	0.3%	6.0%	0.5%	0.8%	10.5%	1.2%	3.1%	0.7%	0.0%	47.9%	0.5%	0.5%	9.1%	8.0%
6	Үйлчилгээ	13.9%	20.2%	11.9%	8.6%	19.1%	19.6%	17.8%	39.8%	95.8%	8.4%	2.6%	10.7%	27.5%	30.2%
7	Дотоодын үйлдвэрлэлийн завсрын хэрэглээ	**23.2%**	**33.3%**	**47.4%**	**42.8%**	**42.1%**	**24.7%**	**31.8%**	**68.5%**	**99.8%**	**71.8%**	**79.4%**	**94.1%**	**80.7%**	73.7%
8	Импорт	5.4%	23.6%	13.1%	20.7%	31.1%	13.5%	17.0%	23.7%	0.2%	23.8%	17.8%	3.4%	14.8%	21.7%
9	НИЙТ ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ, үндсэн үнээр	**28.6%**	**57.0%**	**60.6%**	**63.5%**	**73.2%**	**38.2%**	**48.8%**	**92.2%**	**100.0%**	**95.6%**	**97.2%**	**97.6%**	**95.5%**	95.4%
10	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	0.4%	3.5%	2.9%	-0.2%	4.7%	1.8%	2.4%	5.7%	0.0%	4.4%	2.8%	0.4%	3.1%	3.7%
11	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	29.0%	60.5%	63.4%	63.3%	77.9%	39.9%	51.2%	97.9%	100.0%	100.0%	100.0%	97.9%	98.5%	99.1%
12	Экспортын СИФ/ФОБ тохируулга	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
13	Харьяатын гадаадад хийсэн шууд худалдан авалт	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	4.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.5%	0.9%
14	Харьяат бусын дотоодод хийсэн шууд худалдан авалт	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-1.9%	0.0%	0.0%	0.0%	2.1%	0.0%	0.0%
15	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	**29.0%**	**60.5%**	**63.4%**	**63.3%**	**77.9%**	**39.9%**	**51.2%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**
16	Ажиллагчдын цалин, түүнтэй адилтгах орлого	5.7%	8.3%	6.3%	21.8%	7.4%	23.3%	14.2%							
17	Үйлдвэрлэлийн бусад татвар, цэвэр	-0.5%	0.9%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.3%							
18	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээ	0.5%	4.9%	3.1%	12.9%	1.3%	5.1%	4.1%							
19	Үйл ажиллагааны ашиг / холимог орлого, цэвэр	65.3%	25.4%	27.0%	1.9%	13.3%	31.5%	30.2%							
20	**НЭМЭГДЭЛ ӨРТӨГ, үндсэн үнээр**	**71.0%**	**39.5%**	**36.6%**	**36.7%**	**22.1%**	**60.1%**	**48.8%**							
21	**НИЙТ ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ, үндсэн үнээр**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**							

Эцсийн хэрэглээ (Өрхийн болон ӨҮАББ-ын хэрэглээ … Экспорт): **20 152 522.2**

Нэмэгдэл өртөг (мөр 16–19, ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ багана): **20 152 522.2**

САЛБАР ХООРОНДЫН ТЭНЦЭЛ (6x6), 2014, сая төг

	Салбар	ХАА	Уул уурхай, олборлох	Боловсруулах	Цахилгаан, усан хангамж	Барилга	Үйлчилгээ	ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ	Эцсийн хэрэглээ: Өрхийн болон ӨУАББ-ын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Төрийн удирдлагын хэрэглээ	Эцсийн хэрэглээ: Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Эргэлтийн хөрөнгийн өөрчлөлт, үнэт зүйлсийн хуримтлал	Эцсийн хэрэглээ: Экспорт	ЭЦСИЙН ХЭРЭГЛЭЭ	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ
A	B					18		33	34	35	36	37	38	39	40
1	ХАА	6.8%	0.2%	26.6%	0.0%	0.3%	1.1%	35.0%	19.8%	0.7%	16.3%	18.5%	9.6%	65.0%	100.0%
2	Уул уурхай, олборлох	0.2%	1.3%	2.5%	0.5%	0.6%	0.7%	5.8%	0.7%	0.5%	2.6%	1.2%	89.3%	94.2%	100.0%
3	Боловсруулах	1.0%	4.7%	8.7%	0.3%	8.4%	6.4%	29.5%	47.4%	0.0%	1.1%	4.6%	17.4%	70.5%	100.0%
4	Цахилгаан, усан хангамж	2.1%	25.8%	5.3%	27.5%	4.2%	19.1%	84.1%	10.5%	4.1%	0.2%	-0.7%	1.8%	15.9%	100.0%
5	Барилга	0.3%	12.4%	0.6%	0.2%	10.5%	4.6%	28.6%	1.9%	0.0%	68.1%	0.2%	1.3%	71.4%	100.0%
6	Үйлчилгээ	3.4%	11.1%	3.8%	0.6%	5.0%	19.6%	43.4%	29.5%	16.4%	3.1%	0.2%	7.4%	56.6%	100.0%
7	Дотоодын үйлдвэрлэлийн завсрын хэрэглээ	**2.3%**	**7.5%**	**6.1%**	**1.1%**	**4.6%**	**10.1%**	**31.8%**	**20.9%**	**7.0%**	**11.0%**	**2.8%**	**26.5%**	**68.2%**	100.0%
8	Импорт	1.9%	18.0%	5.8%	1.9%	11.4%	18.7%	57.6%	24.5%	0.0%	12.4%	2.1%	3.3%	42.4%	100.0%
9	НИЙТ ЗАВСРЫН ХЭРЭГЛЭЭ, үндсэн үнээр	**2.2%**	**9.9%**	**6.0%**	**1.3%**	**6.1%**	**12.1%**	**37.7%**	**21.7%**	**5.4%**	**11.4%**	**2.7%**	**21.2%**	**62.3%**	100.0%
10	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	0.8%	15.9%	7.4%	-0.1%	10.1%	14.3%	48.3%	34.3%	0.0%	13.4%	2.0%	2.0%	51.7%	100.0%
11	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	2.2%	10.1%	6.1%	1.2%	6.3%	12.2%	38.1%	22.2%	5.2%	11.4%	2.6%	20.5%	61.9%	100.0%
12	Экспортын СИФ/ФОБ тохируулга	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Харьяатын гадаадад хийсэн шууд худалдан авалт	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	100.0%
14	Харьяат бусын дотоодод хийсэн шууд худалдан авалт	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	100.0%
15	НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ, худалдан авагчийн үнээр	**2.2%**	**10.0%**	**6.0%**	**1.2%**	**6.2%**	**12.1%**	**37.7%**	**22.5%**	**5.2%**	**11.3%**	**2.6%**	**20.7%**	**62.3%**	**100.0%**
16	Ажиллагчдын цалин, түүнтэй адилтгах орлого	4.0%	13.1%	5.8%	4.1%	5.7%	67.4%	100.0%							
17	Үйлдвэрлэлийн бусад татвар, цэвэр	-17.7%	76.9%	5.6%	1.4%	2.6%	31.1%	100.0%							
18	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээ	1.2%	26.7%	9.8%	8.2%	3.5%	50.6%	100.0%							
19	Үйл ажиллагааны ашиг / холимог орлого, цэвэр	21.9%	18.8%	11.5%	0.2%	4.8%	42.8%	100.0%							
20	**НЭМЭГДЭЛ ӨРТӨГ, үндсэн үнээр**	**14.7%**	**18.2%**	**9.7%**	**2.0%**	**4.9%**	**50.5%**	**100.0%**							
21	**НИЙТ ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ, үндсэн үнээр**	**10.1%**	**22.4%**	**12.9%**	**2.6%**	**10.8%**	**41.0%**	**100.0%**							

20 152 522.2

20 152 522.2

Нийлүүлэлт (тэрбум.төг)

Үзүүлэлт	**1997**		**2000**		**2005**		**2010**		**2014**	
Нийт нөөц	1,979.0	*100%*	3,189.1	*100%*	7,720.7	100%	24,447.4	100%	56,058.3	100%
Нийт үйлдвэрлэл,үйлчилгээ	1,513.0	*77%*	2,162.3	*68%*	5,495.3	*71%*	17,919.8	*73%*	41,297.6	*73%*
Импорт	425.3	*22%*	890.2	*28%*	1,913.7	*25%*	5,529.0	*23%*	12,685.7	*23%*
Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	40.7	*2%*	136.6	*4%*	311.7	*4%*	998.6	*4%*	2,075.0	*4%*

Ашиглалт (тэрбум.төг)

Үзүүлэлт	1997	2000	2005	2010	2014
Нийт нөөц	1,979.0	3,189.1	7,720.7	24,447.4	56,058.6
Нийт үйлдвэрлэл	1,513.0	2,162.3	5,495.3	17,919.8	41,297.6
Экспорт	469.8	644.0	1,787.4	4,554.2	11,613.4
Импорт	425.3	890.2	1,913.7	5,529.0	12,176.9
ДНБ	932.9	1,224.1	3,041.4	8,414.0	20,152.5

Specification	Ratio	2010	2014	
Эдийн засгийн нэгдсэн праметр	*ω*	0.347	0.348	Импортыг нийт засварын хэрэглээнд харьцуулсан
	pv/y	0.170	0.170	Импортыг нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	pv/gdp	0.348	0.348	Импортыг ДНБ-д харьцуулсан
	wl/gdp	0.251	0.290	Ажиллагчдын цалин, хөлсийг ДНБ-д харьцуулсан
	k/y	0.078	0.041	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээг нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	gdp/y	0.489	0.488	ДНБ/Нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	c/gdp	1.046	1.049	Нийт хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	g/gdp	0.141	0.144	Төрийн удирдлагын хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	i/gdp	0.241	0.315	Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлалыг ДНБ-д харьцуулсан
	x/gdp	0.494	0.576	Экспортыг ДНБ-д харьцуулсан
	g/c	0.307	0.230	Төрийн удирдлагын хэрэглээг өрхийн хэрэглээнд харьцуулсан
Tradable sector	*ω*	0.333	0.346	Импортыг нийт засварын хэрэглээнд харьцуулсан
	pv/y	0.183	0.195	Импортыг нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	pv/gdp	0.426	0.475	Импортыг ДНБ-д харьцуулсан
	wl/gdp	0.146	0.191	Ажиллагчдын цалин, хөлсийг ДНБ-д харьцуулсан
	k/y	0.062	0.085	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	gdp/y	0.429	0.409	ДНБ/Нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	c/gdp	1.329	1.443	Нийт хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	g/gdp	0.007	0.012	Төрийн удирдлагын хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	i/gdp	0.419	0.404	Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлалыг ДНБ-д харьцуулсан
	x/gdp	0.755	0.972	Экспортыг ДНБ-д харьцуулсан
	g/c	0.019	0.032	Төрийн удирдлагын хэрэглээг өрхийн болон өүАББ-ын хэрэглээнд харьцуулсан
	xT/x	0.727	0.886	Экспортын хэмжээг нийт экспортод харьцуулсан
Non-tradable sector	*ω*	0.372	0.353	Импортыг нийт засварын хэрэглээнд харьцуулсан
	pv/y	0.153	0.135	Импортыг нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	pv/gdp	0.270	0.224	Импортыг ДНБ-д харьцуулсан
	rk/gdp			
	wl/gdp	0.356	0.387	Ажиллагчдын цалин, хөлсийг ДНБ-д харьцуулсан
	k/y	0.095	0.085	Үндсэн хөрөнгийн хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	gdp/y	0.567	0.601	ДНБ/Нийт үйлдвэрлэлд харьцуулсан
	c/gdp	0.762	0.664	Нийт хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	g/gdp	0.276	0.272	Төрийн удирдлагын хэрэглээг ДНБ-д харьцуулсан
	i/gdp	0.063	0.052	Үндсэн хөрөнгийн нийт хуримтлалыг ДНБ-д харьцуулсан
	x/gdp	0.232	0.123	Экспортыг ДНБ-д харьцуулсан
	g/c	0.483	0.554	Төрийн удирдлагын хэрэглээг өрхийн болон өүАББ-ын хэрэглээнд харьцуулсан

Салбар хоорондын тэнцлийн шинжилгээний үр дүн

- Салбар хоорондын хамаарал маш сул, импортоос нэлээд хамааралтай байна. Эдийн засгийн бүтцийн хувьд ДНБ-ны өсөлт уул уурхай, мал аж ахуйн салбарын үйл ажиллагаанаас хэт хамааралтай байна. Хөдөө аж ахуйн салбар, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын хоорондын хамаарал бусад салбаруудаас илүү байна. Гэвч ДНБ эзлэх боловсруулах салбарын хувийн жин 7.6 хувь байгаа нь эдийн засгийн өсөлтөд нөлөөлөх гол хүчин зүйл болж чадахгүй байна.

- Уул уурхайн салбарын бүтээгдэхүүн илүү түүхий эдэд суурилсан экспортын чиглэлтэй байгаа нь бусад салбаруудад нөлөөлөхгүй эцсийн хэрэглээнд шууд нөлөөлж байна. Цаашид уул уурхайн бүтээгдэхүүнийг дахин боловруулалт хийж хагас бэлэн болон бэлэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж экспортлох нь эдийн засагт илүү үр ашигтай нь харагдаж байна.

- Эдийн засгийн хөгжлийн дунд хугацаанд уул уурхай салбарын өсөлт нэлээд голлох үүрэгтэй байна. Гэвч монгол улсын нийт үйлдвэрлэл, эцсийн хэрэглээний зөрүү тээвэр, худалдааны өндөр өртөгөөр илэрхийлэгдэж байгаа нь дэд бүтцийн хөгжлийн асуудал нэн тулгамдсан асуудал болж буйг илтгэж байна. Өөрөөр хэлбэл уул уурхай бүтээгдэхүүний экспорт голлон авто зам ашиглаж байгаа нь бүтээгдэхүүний өртөгийг нэмэгдүүлж байна.

Салбар хоорондын тэнцлийн шинжилгээний үр дүн

- Монгол улсын экспорт нь уул уурхайн салбараас ихээхэн хамааралтай байна. Экспортын төвлөрөл өндөр байгаа нь эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах хүчин зүйлийн нэг юм. Аялал жуулчлал зэрэг үйлчилгээний салбарын нийт үйлдвэрлэлд нөлөөлөх нөлөөлөл тун бага байна. Иймд эдийн засгийн төрөлжилтийг гүнзгийрүүлэх, Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх чиглэлээр бодлогын арга хэмжээ авах асуудал нэн чухал.
- ДНБ-нд эзлэх эцсийн хэрэглээний зардал 75.2 хувь, гадаад худалдааны алдагдал 10 хувь байгаагаас харахад Монгол улсад дотоод хуримтлал хангалттай бус байгаа харуулж байна.
- Манай эдийн засгийн голлох салбар болох боловсруулах аж үйлдвэр, барилгын салбар, эрчим хүчний салбарын материалын зардал буюу завсарын хэрэглээ өндөр байгаа нь тус салбарын үр ашигийг дээшлүүлэх чиглэлээр бодлогын түвшинд анхаарах шаардлагатайг харуулж байна.

Уул уурхайн салбарын өсөлтийн нөлөөлөл

			2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Интервал	Цэгэн						
ХАА	0.26-0.52	0.4	2 976 873.3	2 988 430.9	3 000 033.3	3 011 680.8	3 023 373.5	3 035 111.6
Уул уурхай, олборлох	9.6-19.21	14.4	4 188 481.2	4 791 921.6	5 482 300.6	6 272 143.4	7 175 780.0	8 209 604.9
Боловсруулах	0.75-1.49	1.1	1 972 784.6	1 994 880.2	2 017 223.3	2 039 816.7	2 062 663.1	2 085 765.4
Цахилгаан, усан хангамж	3.95-7.9	5.9	423 780.3	448 897.9	475 504.1	503 687.3	533 541.0	565 164.0
Барилга	1.42-2.84	2.1	1 010 013.2	1 031 513.8	1 053 472.2	1 075 897.9	1 098 801.1	1 122 191.8
Үйлчилгээ	1.48-2.96	2.2	10 412 579.7	10 644 024.1	10 880 612.8	11 122 460.3	11 369 683.5	11 622 401.7
НИЙТ	**2.75-5.5**	4.1	**20 984 512.4**	**21 850 850.9**	**22 752 956.0**	**23 692 304.2**	**24 670 433.0**	**25 688 943.6**

Боловсруулах үйлдвэр болон бусад салбарын нөлөөлөл

			2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Интервал	Цэгэн						
ХАА	2.23-4.46	3.3	3 064 541.1	3 167 039.0	3 272 965.0	3 382 433.9	3 495 564.1	3 612 478.2
Уул уурхай, олборлох	0.21-0.43	0.3	3 672 703.8	3 684 413.6	3 696 160.8	3 707 945.4	3 719 767.6	3 731 627.5
Боловсруулах	7.8-15.61	11.7	2 179 284.7	2 434 363.6	2 719 298.6	3 037 584.5	3 393 124.7	3 790 279.9
Цахилгаан, усан хангамж	0.85-1.7	1.3	405 173.4	410 343.7	415 580.0	420 883.2	426 254.0	431 693.3
Барилга	0.12-0.23	0.2	990 699.8	992 442.0	994 187.3	995 935.6	997 687.0	999 441.5
Үйлчилгээ	0.5-1.0	0.8	10 262 877.4	10 340 164.6	10 418 033.8	10 496 489.4	10 575 535.9	10 655 177.6
НИЙТ	**1.4-2.8**	2.1	20 575 280.3	21 006 906.9	21 447 588.2	21 897 514.1	22 356 878.4	22 825 879.3

ДНБ-ийн өсөлтийг дунджаар 6.6 хувь байлгах зорилтын хүрээнд

			2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Интервал	W						
ХАА	2.5-5.0	3.7	3 075 078.8	3 194 318.1	3 324 126.4	3 465 693.7	3 620 374.7	3 789 715.6
Уул уурхай, олборлох	9.8-19.6	14.7	4 199 202.8	4 846 115.2	5 628 523.8	6 580 871.8	7 747 804.7	9 187 605.6
Боловсруулах	8.6-17.1	12.8	2 200 653.3	2 495 857.7	2 846 732.6	3 266 144.3	3 770 446.0	4 380 557.4
Цахилгаан, усан хангамж	4.8-9.6	7.2	428 873.1	461 234.2	497 707.6	538 954.4	585 763.5	639 079.9
Барилга	1.5-3.1	2.3	1 011 706.8	1 036 093.0	1 062 265.7	1 090 387.6	1 120 639.6	1 153 223.3
Үйлчилгээ	2.0-4.0	3.0	10 491 752.9	10 821 613.7	11 178 176.3	11 564 166.3	11 982 652.1	12 437 096.3
НИЙТ	**4.2-8.3**	6.2	21 407 267.7	22 855 231.7	24 537 532.4	26 506 218.2	28 827 680.7	31 587 278.1
1 хүнд ногдох ДНБ, ам доллар			3 562.0	3 727.7	3 915.4	4 128.3	4 370.3	4 646.1

ДНБ, нэг хүнд ногдох ДНБ-ны хэмжээ ам дол

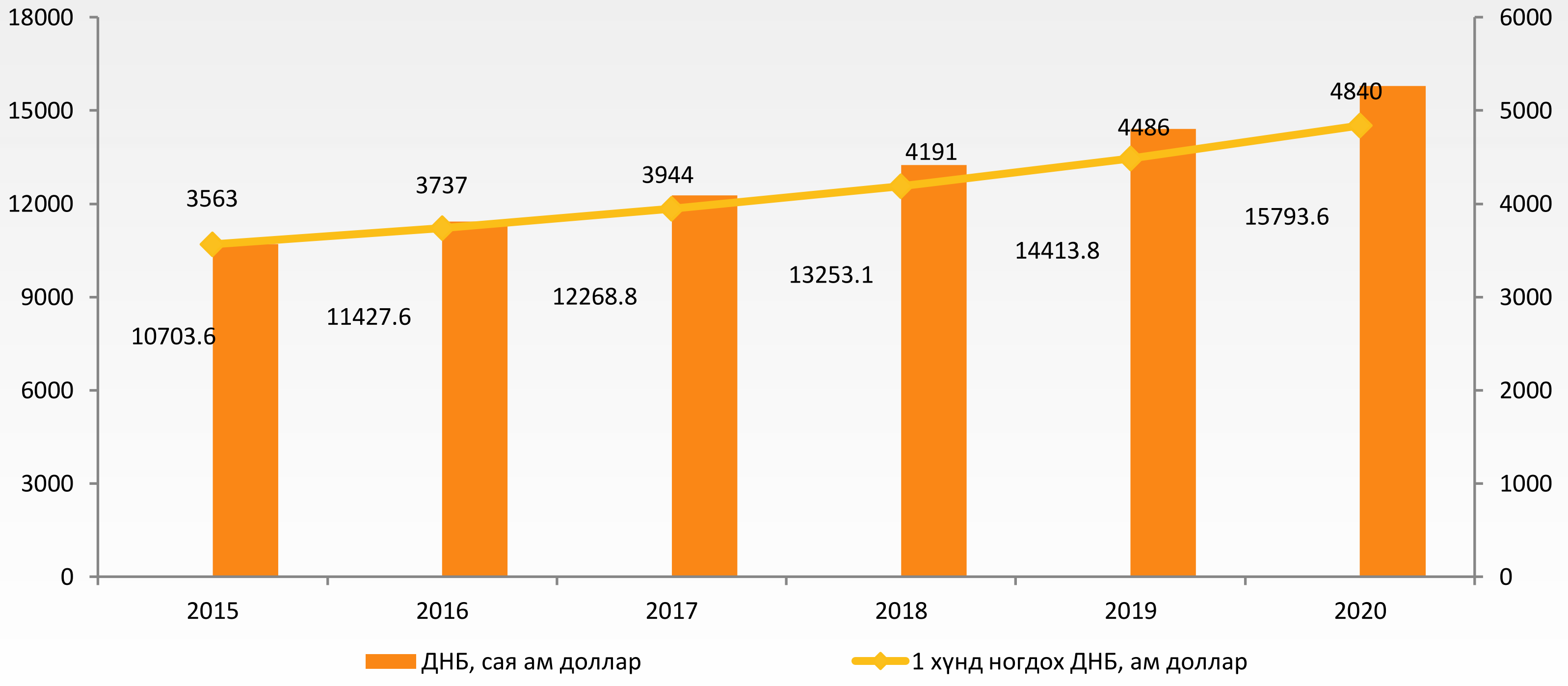

Дүгнэлт

- Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030 болон төрөөс гаргасан бодлогын баримт бичгүүдийн хэрэгжих механизм бүрдүүлэх нэн ялангуяа 2015 онд батлагдсан “Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хууль”-г хэрэгжүүлэх
- Институцийн чанарын асуудалд анхаарал хандуулах шаардлагатай болж байна. Олон улсын судалгаанаас харахад Монгол улсын хувьд засаглалын чанарын болон авилгын асуудал чухлаар тавигдаж байна. Өнөөгийн институцийн чанар нь эдийн засгийн бодлого болон байгалын нөөцийн менежментийн чанарт сөргөөр нөлөөлж байна. Эдийн засаг болон улс төрийн институцийн хоорондын уялдааг сайжруулснаар байгалийн нөөцийг зөв удирдах, эдийн засгийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлэх, төсвийн савалгааг сайжруулах нөхцөл бүрдэнэ Транспэринси Интернэнл

2.4. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР

	ҮНДЭСНИЙ ТҮВШИНД	САЛБАРЫН ТҮВШИНД	ОРОН НУТАГ

УРТ 30

МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ
(30 жил)

ДУНД 4 - 10

ТӨРӨӨС БАРИМТЛАХ БОДЛОГО
(10 жил)

БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

АЙМАГ/НИЙСЛЭЛИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ЗОРИЛТ

ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ, БОДЛОГО, ЗОРИЛТЫГ АГУУЛСАН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР (4 ЖИЛ)

ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ (3 ЖИЛ)

УЛСЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР (4ЖИЛ)

АЙМАГ/НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР (4 ЖИЛ)

ХӨТӨЛБӨР (4 жил)
(Үндэсний болон дэд)

БОГИНО 1

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ ТАЛААР БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

ОРОН НУТГИЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

АЙМАГ/НИЙСЛЭЛИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

АНХААРАЛ ТАВЬСАНД БАЯРЛАЛАА